

دلایل تاکید تهران و اسلام آباد بر تقویت روابط | نقش چابهار و گوادر در معادلات ژئوپلیتیکی

انور الحق، نخست‌وزیر موقت پاکستان در دیدار با رضا امیری، سفیر جمهوری اسلامی ایران در پاکستان بر تعهد مستحکم اسلام‌آباد برای تقویت و تعمیق بیشتر روابط با ایران تأکید کرد. پاکستان و ایران، دو همسایه نزدیک در جنوب آسیا و خاورمیانه، به ترتیب روابط دیرینه‌ای دارند.

از زمان استقلال پاکستان در سال ۱۹۴۷، دو کشور روابط مدرنی داشته‌اند که با ترکیبی از همکاری و پیچیدگی همراه بوده است. مسائل تاریخی، جغرافیایی، اقتصادی و مذهبی همگی بر روابط دوجانبه آنها تأثیر گذاشته است.

نگرانی‌های امنیتی مشترک بین پاکستان و ایران یکی از عوامل اصلی تقویت همکاری است. هر دو کشور علاقه مند به مبارزه با تروریسم و افراط‌گرایی هستند زیرا هر دو در مناطق پیچیده‌ای هستند. آنها در موضوعات مختلفی مانند تجارت، انرژی و زیرساخت‌ها و همچنین تلاش‌هایی برای پیشبرد ثبات منطقه‌ای همکاری کرده‌اند.

اما روابط ایران و پاکستان نیز با مشکلات خاصی مواجه است. درگیری ایران و عربستان سعودی یکی از بزرگترین موانع است و با وجود نزدیک شدن بین دو کشور، همچنان هر دو کشور برای قدرت در منطقه رقابت می‌کنند.

علاوه بر این، تمایزات مذهبی قابل توجهی بین دو ملت وجود دارد که گهگاه باعث بروز اختلاف می‌شود. اما محیط بین‌المللی در حال تحول، چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی را برای روابط پاکستان و ایران ایجاد کرده است.

دو کشور در تعدادی از موضوعات از جمله روند صلح افغانستان و مبارزه با تروریسم همکاری کرده‌اند، زیرا هر دو به تقویت ثبات منطقه علاقه مند هستند. علاوه بر این، همکاری پاکستان و ایران به طور فزاینده‌ای برای تضمین امنیت منطقه ضروری است.

** افزایش پیچیدگی‌های ژئوپلیتیکی

امنیت و ثبات منطقه‌ای اکنون بیش از هر زمان دیگری به دلیل تروریسم، رادیکالیسم و شرایط بی‌ثبات در افغانستان اهمیت دارد. پاکستان و ایران نگرانی‌های مشابهی دارند و برای رسیدگی به این مشکلات امنیتی مشترک، افزایش هماهنگی و تبادل اطلاعات بین دو کشور اکنون ضروری است. علاوه بر این، پاکستان و ایران برای حفظ صلح و دور نگه داشتن خود از بحران‌های بزرگتر باوجود تنش‌های ژئوپلیتیکی در خاورمیانه و جنوب آسیا، سعی می‌کنند در مورد مسائل منطقه‌ای مذاکره کنند.

روابط بین پاکستان و ایران به دلیل ویژگی‌های متنوع ژئوپلیتیک پیچیده‌تر شده است. ایران که نقشی کلیدی در خاورمیانه دارد، روابط تهران با غرب، به‌ویژه ایالات متحده، در مورد مسائلی از جمله برنامه هسته‌ای و تحریم‌های بین‌المللی دچار تنش شده است.

از سوی دیگر، پاکستان همچنان به ائتلاف استراتژیک خود با آمریکا و عربستان سعودی ادامه می‌دهد که گهگاه منجر به اختلاف در مواضع آنها در مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی شده است. هر دو کشور باید دیپلماسی ماهرانه و تصمیم‌گیری عاقلانه را به کار گیرند تا بتوانند از این پیچیدگی‌های ژئوپلیتیکی عبور کنند.

موقعیت ژئوپلیتیکی با تعاملات مثلی بین ایران، پاکستان و عربستان سعودی حساس تر شده است. عربستان سعودی و پاکستان همواره روابط نزدیکی داشته‌اند، در حالی که ایران، ریاض را رقیب خود در منطقه می‌داند. این امر پاکستان را در یک اقدام موازنه دشوار قرار می‌دهد زیرا تلاش می‌کند روابط نزدیک خود با عربستان سعودی را بدون ناراحتی ایران حفظ کند. برای جلوگیری از افزایش تنش‌ها و آسیب رساندن به امنیت منطقه، حرکت در این مثلث ظریف به مهارت دیپلماتیک نیاز دارد.

با توجه به مرز مشترک آنها و مسائل امنیتی که برای هر دو همسایه ایجاد می‌کند، روابط پاکستان و ایران با افغانستان به شدت تحت تأثیر این بی‌ثباتی است. تحرکات برون مرزی تروریست‌ها، قاچاق اسلحه و مهاجرت غیرقانونی توسط مرزهای ناآرام تسهیل شده و نگرانی‌ها در مورد امنیت همه افزایش می‌یابد.

**** افغانستان، منافع مشترک**

با توجه به مرز مشترک آنها و مسائل امنیتی که برای هر دو همسایه ایجاد می‌کند، روابط پاکستان و ایران با افغانستان به شدت تحت تأثیر این بی‌ثباتی است. تحرکات برون مرزی تروریست‌ها، قاچاق اسلحه و مهاجرت غیرقانونی توسط مرزهای ناآرام تسهیل شده و نگرانی‌ها در مورد امنیت همه افزایش می‌یابد.

علاوه بر این، هر دو کشور در نتیجه سیل پناهجویان افغان با محدودیت منابع و مسائل بشردوستانه مواجه شده‌اند. اگرچه پاکستان و ایران هر دو در ایجاد ثبات در افغانستان برای مقابله با این چالش‌های امنیتی و بشردوستانه علاقه دارند، تفاوت در استراتژی‌های تعامل منطقه‌ای و رویکردهای حل مناقشات، می‌تواند گاهی باعث تیرگی روابط دوجانبه آنها شود.

یکی از جنبه‌های پیچیده و در حال توسعه روابط دوجانبه پاکستان و ایران، همکاری نظامی آنها بوده است. در طول سال‌ها، هر دو کشور به روش‌های مختلف، تحت تأثیر پویایی‌های امنیت منطقه‌ای و اهداف مشترک، همکاری نظامی داشته‌اند.

در این میان، امنیت مرزها یکی از زمینه‌های اصلی همکاری نظامی پاکستان و ایران است. به دلیل طولانی بودن مرز مشترک؛ مشکلات قاچاق، مهاجرت غیرقانونی و فعالیت‌های شبه نظامی فرامرزی به وجود آمده است. آنها گشت‌های مرزی و کانال‌های اشتراک اطلاعاتی را برای حل این مشکلات اجرا کرده‌اند.

**** همکاری در صنعت دفاعی**

پاکستان و ایران هر دو از طریق صنایع دفاعی داخلی خود تلاش کردند تا توانایی‌های دفاعی خود را بهبود بخشند. در طراحی و ساخت سیستم‌ها و تجهیزات نظامی نمونه‌هایی از انتقال فناوری و همکاری وجود داشته است.

پاکستان و ایران به دلیل نزدیکی نزدیک به دریای عرب، منافع مشترکی در حفظ امنیت دریایی و حفاظت از خطوط کشتیرانی منطقه‌ای دارند. برای بهبود همکاری‌های دریایی و آماده شدن برای چالش‌های امنیتی احتمالی، آنها در تمرینات دریایی شرکت کردند.

اخیراً در ماه ژوئیه، ژنرال سید عاصم منیر، رئیس ستاد ارتش پاکستان به ایران سفر کرد، این سفر مجدداً بر همکاری دوجانبه میان دو کشور تأکید کرد و بر تعهد خود برای گسترش همکاری‌های آموزشی نظامی، دفاعی و امنیتی تأکید کرد.

**** چشم انداز اقتصادی**

همکاری اقتصادی یک نیروی محرکه در توسعه اتحادهای بین‌المللی قوی بین کشورها است. پیوند اقتصادی قوی بین پاکستان و ایران به دلیل تاریخ مشترک و نزدیکی آنها امکان پذیر شده است. از آنجایی که هر دو کشور برای تحقق پتانسیل اقتصادی عظیم خود تلاش می‌کنند، بررسی فرصت‌ها برای همکاری و سود متقابل ضروری می‌شود.

روابط اقتصادی پاکستان و ایران مبتنی بر تجارت انرژی است. برای انرژی مورد نیاز پاکستان، ایران که دارای ذخایر فراوان نفت و گاز بوده، بهترین گزینه است. پروژه احداث خط لوله گاز ایران-پاکستان با تامین گاز طبیعی پاکستان در نظر دارد امنیت انرژی پاکستان را افزایش دهد.

اجرای این پروژه به دلیل تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران با مشکل مواجه شده است. بنا به گزارش رسانه‌ها، پروژه خط لوله صلح که متوقف شده، به نظر می‌رسد تحت تأثیر فشار ایالات متحده است. بر اساس این قرارداد، اگر پاکستان از تعهد خود عقب نشینی کند، باید ۱۸ میلیارد دلار به عنوان جریمه پرداخت کند. اما برای مقابله با این وضعیت، دو طرف در حال مذاکره برای دستیابی به راه حلی مناسب برای طرفین هستند.

اخیراً، دو طرف توافق کرده‌اند که مبادلات تهاتری بر روی کالاهای خاص از جمله نفت و گاز انجام دهند تا پتانسیل تجاری را به حداکثر برسانند. پروژه بازارهای مرزی که در ۱۸ می ۲۰۲۳ توسط نواز شریف، نخست وزیر و سید ابراهیم رئیسی، رئیس جمهور ایران افتتاح شد، به مردم محلی و شهروندان کشور خوش‌بینی در مورد رونق و افزایش درآمد را می‌دهد.

**** بندر چابهار و گوادر**

گوادر، شهر بندری پاکستان، فاصله چندانی با چابهار ندارد. به گفته کارشناسان، دو بندر گوادر و چابهار باید هم خواهر و هم رقیب باشند. با افزایش ارتباطات از طریق راه آهن، جاده‌ها و پیوندهای دریایی، این دو بندر باید مکمل یکدیگر در تقویت تجارت در منطقه باشند. هر دو اقتصاد گوادر و چابهار از همکاری تجاری بهره‌مند خواهند شد که فرصت‌های شغلی را نیز فراهم می‌کند.

برای روابط پاکستان و ایران، کریدور اقتصادی چین و پاکستان (CPEC)، پروژه محوری طرح کمربند و جاده چین (BRI)، از اهمیت بالایی برخوردار است. هدف CPEC از طریق ساخت کریدورهای تجاری و زیرساختی، اتصال بندر گوادر پاکستان به استان سین کیانگ چین است. در این میان، مشارکت هند در توسعه بندر چابهار ایران به دنبال متعادل کردن تأثیر CPEC و بهبود دسترسی هند به افغانستان و آسیای مرکزی است.

بنادر چابهار در ایران و گوادر در پاکستان که دارای موقعیت استراتژیک در اعماق دریا هستند، این پتانسیل را دارند که ارتباطات و تجارت منطقه‌ای را به میزان قابل توجهی تغییر دهند. نهادهای مختلف جهانی که هر کدام در تلاش برای به حداکثر رساندن منافع و قدرت خود هستند، به توسعه و استفاده از این بنادر علاقه نشان داده‌اند

پیوند ژئوپلیتیکی بین چابهار و گوادر که منافع کشورهای متعددی را هم‌گرا و تلاقی می‌کند، پیچیده و جذاب است. بنادر چابهار در ایران و گوادر در پاکستان که دارای موقعیت استراتژیک در اعماق دریا هستند، این پتانسیل را دارند که ارتباطات و تجارت منطقه‌ای را به میزان قابل توجهی تغییر دهند. نهادهای مختلف جهانی که هر کدام در تلاش برای به حداکثر رساندن منافع و قدرت خود هستند، به توسعه و استفاده از این بنادر علاقه نشان داده‌اند.

تعامل پیچیده منافع ژئوپلیتیک در این منطقه در پیوند چابهار- گوادر منعکس شده است. از طریق این بنادر، ایران، پاکستان، هند و چین تلاش می‌کنند تا اهداف اقتصادی و استراتژیک خود را دنبال کنند و این امر، مسیریابی منافع متعددی را که در آنجا وجود دارد، دشوار می‌کند.

برای اطمینان از اینکه توسعه بندر چابهار و گوادر به ثروت و ثبات منطقه کمک می‌کند، مهارت دیپلماتیک، گفت‌وگوی سازنده و همکاری عملی بسیار مهم است. پیوند چابهار- گوادر می‌تواند کاتالیزوری برای اتصال منطقه‌ای و یکپارچگی اقتصادی باشد و با اذعان به امکان نتایج برد-برد و یافتن زمینه‌های مشترک، مزایای متقابلی را برای همه طرف‌های درگیر ایجاد کند.

تغییر چشم انداز جهانی، فرصت‌ها و چالش‌هایی را برای روابط پاکستان و ایران ایجاد می‌کند. هر دو کشور باید رویکردهای خود را در سیاست خارجی تغییر دهند، زیرا پویایی‌های منطقه‌ای و جهانی در حال تحول است تا از منافع خود محافظت و همکاری را ارتقا دهند.

ایجاد یک رابطه قوی و سودمند متقابل به مدیریت پیچیدگی ژئوپلیتیکی، بهبود پیوندهای اقتصادی و تقویت امنیت منطقه از طریق همکاری ضد تروریسم بستگی دارد. علاوه بر این، تشویق به گفت‌وگو و تعاملات مردمی، درک متقابل بین پاکستان و ایران را ارتقا می‌دهد و راه را برای همکاری قوی‌تر و ثمربخش‌تر در مواجهه با محیط خارجی دائماً در حال تغییر هموار می‌کند.

تحلیل بازار

